

37ste vergadering

Dinsdag 21 december 2004

Aanvang 12.00 uur

Voorzitter: Weisglas

Tegenwoordig zijn 144 leden, te weten:

Van Aartsen, Aasted Madsen-van Stiphout, Adelmund, Albayrak, Algra, Aptroot, Arib, Van As, Atsma, Azough, Van Baalen, Bakker, Balemans, Van Beek, Blok, Blom, Van Bochove, Boelhouwer, Van Bommel, Bos, Van den Brink, Brinkel, Bruls, Buijs, Bussemaker, Van de Camp, Cornielje, Çörüz, Crone, Van Dam, Depla, Dezentjé Hamming, Van Dijk, Van Dijken, Dijksma, Dijsselbloem, Dittrich, Douma, Dubbelboer, Duivesteyn, Duyvendak, Eerdmans, Van Egerschot, Eski, Ferrier, Van Fessem, Fierens, Geluk, Van Gent, Gerkens, Griffith, De Haan, Van Haersma Buma, Halsema, Van der Ham, Hamer, Haverkamp, Heemskerk, Van Heemst, Herben, Hermans, Hessels, Van Heteren, Van Hijum, Hofstra, Ten Hoopen, Huizinga-Heringa, Jager, Joldersma, Jonker, Kalsbeek, Kant, Karimi, Koenders, Koomen, Koopmans, Kortenhorst, Koster-Kaya, Kraneveldt, De Krom, Kruijssen, Van der Laan, Lambrechts, Lazrak, Van Lith, Luchtenveld, Marijnissen, Mastwijk, Van Miltenburg, Mosterd, De Nerée tot Babberich, Noorman-den Uyl, Van Oerle-van der Horst, Omtzigt, Oplaat, Örgü, Ormel, De Pater-van der Meer, Rambocus, Rijpstra, Roefs, Rouvoet, Samsom, Schippers, Schreijer-Pierik, Slob, Smeets, Smilde, Smits, Snijder-Hazelhoff, Spies, Van der Staaij, Sterk, Straub, Stuurman, Szabó, Tichelaar, Timmer, Timmermans, Tjon-A-Ten, Tonkens, Varela, Veenendaal, Van Velzen, Vendrik, Verbeet, Verburg, Verdaas, Vergeer, Vietsch, Visser, Van der Vlies, Vos, Bibi de Vries, Jan de Vries, Klaas de Vries, Van Vroonhoven-Kok,

Waalkens, Weekers, Weisglas, Wilders, Van Winsen, De Wit en Wolfsen,

en de heren Balkenende, minister-president, minister van Algemene Zaken, Remkes, minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Bot, minister van Buitenlandse Zaken, Donner, minister van Justitie, mevrouw Van der Hoeven, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mevrouw Peijs, minister van Verkeer en Waterstaat, de heren Brinkhorst, minister van Economische Zaken, De Geus, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, mevrouw Verdonk, minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie, mevrouw Van Ardenne-van der Hoeven, minister voor Ontwikkelingssamenwerking, de heren Nicolai, staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, Van Geel, staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, en Van Hoof, staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Verhagen, wegens ziekte;

Leerdam, wegens verblijf buitenslands.

Tevens meld ik de afwezigheid van mevrouw Hirsi Ali.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst die op de

tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

Aan de orde is **het mondelinge vragenuur**, overeenkomstig artikel 136 van het Reglement van orde.

De **voorzitter**: Het aanvangsuur van het mondelinge vragenuur is verplaatst van 14.00 uur naar 12.00 uur, omdat dit de laatste vergadering is voor het kerstreces.

Vragen van het lid Vos aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over **de integriteit van ambtenaren naar aanleiding van de enquête uit het nieuwe nummer van het blad Binnenlands Bestuur**.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Voorzitter. In 1992 hield toenmalig minister van Binnenlandse Zaken Ien Dales een baanbrekende toespraak over machtsverderf bij de overheid. Onder het mom "Een beetje integer bestaat niet" schetste zij een kader voor integriteit bij de overheid. Het aanzien van de overheid staat of valt bij het publieke beeld van het functioneren van de overheid. Elke integriteitsschending bij die overheid doet afbreuk aan dat vertrouwen. Dat hebben wij natuurlijk ook de laatste jaren meegemaakt, zie de affaires in de bouw, het hbo en de gezondheidszorg.

Het onderzoek dat afgelopen vrijdag in Binnenlands Bestuur is

Vos

gepubliceerd, is reden om ons zorgen te maken. Van de ruim 1600 ondervraagde ambtenaren twijfelt maar liefst 41% aan de integriteit van hun collega's en 21% aan de integriteit van hun leidinggevendenden. Dat laatste is een zo mogelijk nog schokkender aantal. Nog schokkender is het dat ruim een derde van de ambtenaren dergelijke misstanden niet wil melden. Waarom dat zo is, is gissen, maar het vermoeden bestaat dat er bij de overheid een cultuur bestaat waarin men elkaar dekt.

Ien Dales bepleitte gedegen leiderschap als antistof tegen integriteitsschendingen. Ik denk dan ook dat dit onderzoek aanleiding moet zijn voor nadere maatregelen. Ik zou de minister daarover een aantal vragen willen stellen.

Hoe beoordeelt de minister de uitkomsten van het onderzoek? Hij stelde in de media dat hij de uitkomsten in zijn dagelijkse contacten met ambtenaren niet herkent. Ik zou graag van hem willen horen wat zijn oordeel is over deze uitkomsten.

Bestaat er naar zijn oordeel een open cultuur binnen ambtelijke organisaties waarin mensen twijfels bespreekbaar kunnen maken bij hun leidinggevendenden? Ruim een derde van de ondervraagde ambtenaren geeft aan dat ze er uit angst voor tegenmaatregelen niets voor voelen om integriteitsschendingen aan te kaarten. Vindt de minister het met het oog daarop nodig om extra maatregelen te nemen, zoals meldpunten en gedegen klokkenluidersregelingen?

Vindt hij dat hij voldoende prioriteit geeft aan de bestrijding van integriteitsschendingen? Uit zijn brief van 9 juli 2004 blijkt namelijk dat de overheid nog steeds geen gevolgen heeft verbonden aan de uitkomsten van de inventarisatie van het integriteitsbeleid die bij die brief zijn aangeboden. De minister constateerde toen een gebrek aan adequate instrumenten. Wij hebben nog steeds geen voorstellen gezien voor instrumenten en daarom vraag ik de minister wanneer hij de Kamer een brief zal doen toekomen met voorstellen. Zal hij er daarbij voor zorgen dat gedragscodes geen dode letter blijken te zijn?

□

Minister **Remkes**: Voorzitter. De laatste vraag van mevrouw Vos

verbaast mij. Bij de Kamer ligt namelijk een wijziging van de Ambtenarenwet. Deze wijziging heeft op de agenda gestaan, maar is er om de een of andere reden ook weer van afgevoerd! Gedragscodes en dergelijke worden in dat wijzigingsvoorstel geregeld. Ik stel daarom voor dat de Kamer gezwinde spoed maakt met de behandeling van dit wijzigingsvoorstel.

Ik heb natuurlijk ook met zorg kennis genomen van de enquête in Binnenlands Bestuur, en ik wil de zaak bepaald niet bagatelliseren. Dat heb ik ook in de media geuit. Ik heb de zaak inmiddels iets preciezer bestudeerd en dat brengt mij tot het plaatsen van een paar kanttekeningen. Mevrouw Vos geeft zelf ook aan dat er sprake is van twijfel. Dit betekent dat het onderzoek is gebaseerd op percepties van mensen en niet op harde feiten. In de kop waaronder het onderzoek werd gepresenteerd, wordt gesproken over wantrouwen. Dat is wel erg kort door de bocht. Ik ben het dus ook eens met de hoogleraar Huberts dat er op basis van deze enquête in ieder geval geen wetenschappelijke conclusies zijn te trekken.

Ik herhaal dat die beelden en twijfels ook mij aanleiding geven tot zorg. Ik constateer ook dat de beelden in dezelfde richting wijzen als de door mij gehouden enquête van begin dit jaar, waarvan de resultaten inmiddels bij de Kamer liggen in de vorm van een onderzoeksrapport. Aan een kabinetsstandpunt daarover en aan een plan van aanpak wordt op dit moment hard gewerkt. De Kamer kan dit binnen afzienbare tijd tegemoet zien. Daarover moet natuurlijk ook overleg plaatsvinden met de verschillende sectoren, om te bewerkstelligen dat het op een fatsoenlijke manier in vruchtbare bodem zal landen.

Daarnaast ben ik bezig met de oprichting van een Bureau Integriteitsbevordering voor de openbare sector, bij BZK. Als het goed is, weet mevrouw Vos dat ook. Doel van dat bureau is, overheden te stimuleren om met allerlei instrumenten het voeren van integriteitsbeleid te ondersteunen. Het wordt ook mij steeds duidelijker dat leidinggevendenden een cruciale rol spelen bij het slagen van integriteitsbeleid. Leidinggevendenden dienen zowel zelf het goede voorbeeld te geven, alsook op een actieve wijze

aandacht te besteden aan het integriteitsbeleid binnen hun eigen afdeling binnen hun sector. Derhalve zal ik in 2005 gericht instrumenten beschikbaar stellen om leidinggevendenden op deze punten te ondersteunen. Het belang van een open organisatiecultuur is daarbij wat mij betreft volstrekt helder. Wij zijn het op dat punt volkomen met elkaar eens.

Over de conclusies uit de enquête op het punt van de bescherming van de klokkenluiders merk ik op dat ik medio 2005 in het kader van een wetsevaluatie het functioneren van de zogenoemde klokkenluidersregeling grondig onder de loep zal nemen, om te bepalen of de regeling goed werkt, dan wel dat aan deze aanpassing behoefte is, als er nog belemmeringen zijn voor de bereidheid tot het melden van vermoedens van misstanden.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Ik dank de minister voor zijn antwoorden, maar ik ben er niet tevreden mee. Ik vind dat hij in zijn antwoorden geen recht doet aan de uitkomsten van de enquête. Ik ben het met hem eens dat het gaat over twijfels die bij mensen bestaan. Ik had echter nooit gedacht dat de uitkomst van een onderzoek onder ambtenaren zou kunnen zijn dat 41% twijfelt aan de integriteit van de collega's en 21% aan de integriteit van de leidinggevendenden. De minister kan wel zeggen dat het allemaal niet wetenschappelijk is, maar hier gaat het om politiek en om de politieke conclusies die hij aan de uitkomsten van de enquête verbindt. Ik vind eerlijk gezegd dat wij sinds juli 2004 bijzonder weinig hebben mogen zien van zijn kant om integriteitsschendingen en twijfels daarover te attaqueren. Op dat punt wil ik dus meer en betere antwoorden van de minister horen. Eenderde zegt het zelfs niet eens te melden en dat lijkt mij een acuut probleem. De minister kan in 2005 wel komen met een evaluatie van een klokkenluidersregeling, maar hij zal toch op korte termijn maatregelen moeten treffen om ervoor te zorgen dat mensen gaan melden. Daarom vraag ik de minister zowel de klokkenluidersregeling als het überhaupt functioneren van meldpunten te verbeteren. Ik vraag hem de Kamer daarover op korte termijn te informeren.

Het plan van aanpak zou er al in het najaar zijn en het is er nog steeds niet. Nu ligt dit onderzoek op

Remkes

tafel. Wanneer komt de minister met het plan van aanpak? Het kan niet zo zijn dat wij hier over een jaar weer staan en er helemaal geen fluit is verbeterd. Daarom wil ik een aantal scherpe toezeggingen van de minister.

Minister **Remkes**: Ik heb zojuist toegezegd dat het plan van aanpak er op korte termijn komt. Wat betreft het melden, zal het mevrouw Vos ook zijn opgevallen dat de enquête in belangrijke mate, namelijk voor 78%, betrekking heeft op gemeenten en slechts in geringe mate op het Rijk. Het toeval wil dat ik gemeenten wel kan stimuleren om dingen te doen, maar ik kan gemeenten in dezen natuurlijk niets opleggen. De wijziging van de Ambtenarenwet is daar voor een deel ook voor bedoeld. Ik ga gemeenten natuurlijk stimuleren. Niet voor niets heb ik gewezen op het stimuleringsbureau in oprichting bij BZK.

Er mag geen twijfel bestaan over het feit dat ik de problemen niet bagatelliseer. Ik plaats er alleen een paar kanttekeningen bij om aan te geven dat de werkelijkheid niet automatisch overeen hoeft te komen met de beelden die uit dit onderzoek naar voren komen. Ik beschouw het als mijn taak om ook daarop te wijzen. Het zou anders kunnen zijn dat er te negatieve beelden de wereld in worden geholpen over overheidsorganisaties.

De heer **De Wit** (SP): Ook de SP-fractie vindt de cijfers uit het onderzoek van Binnenlands Bestuur schokkend. Dit geldt niet alleen voor de uitkomst dat 21% niet meldt aan de leiding, maar ook voor de uitkomst dat eenderde van de ambtenaren zegt zelf niet te melden. Is het wel goed om de beslissing aan ambtenaren over te laten of zij iets melden of niet? Waarom zouden wij geen meldplicht invoeren voor ambtenaren op grond waarvan zij alle vrijheid hebben om wat zij tegen komen, op de juiste plaats te melden. Op die manier worden er in rechtspositionele zin geen risico's gelopen.

Minister **Remkes**: De heer De Wit heeft deze gedachte wel eens vaker gelanceerd. Ik ben van plan om dit voorstel te betrekken bij de evaluatie van de wet waarop ik zojuist heb gewezen.

De heer **Boelhouwer** (PvdA): Deelt de minister mijn mening dat de enquête aangeeft hoe belangrijk het is dat de top van ambtelijke organisaties het goede voorbeeld geeft? Ik denk daarbij aan de toekenning van bonussen, die vooral in de top terecht komen. Voorts denk ik aan de plicht tot terugbetalen, wat vervolgens niet lukt, zoals bij het ministerie van OCW is gebeurd. Ook bij de marine komt het grootste gedeelte van de bonussen bij de top terecht. Dit maakt het voor ambtenaren op de werkvloer heel moeilijk om een integriteitsbeeld te ontwikkelen dat beter is dan nu uit deze enquête naar voren komt.

Minister **Remkes**: Ik deel de opvatting van de heer Boelhouwer dat leidinggevenden een belangrijke voorbeeldfunctie hebben voor het lagere personeel.

Vragen van het lid Gerkens aan de minister van Verkeer en Waterstaat en de minister van Justitie over **de berichtgeving dat zwartrijders in het openbaar vervoer hun boete ontlopen**.

Mevrouw **Gerkens** (SP): Voorzitter. Gisteren stond er in het Algemeen Dagblad dat zwartrijders in de trein hun boetes ontlopen. Er werd zelfs gesproken van de calculerende reiziger. Het is goed dat de NS klantvriendelijk is. Het niet beboeten van zwartrijders valt daar echter niet onder, want 60% van de agressie op de trein wordt veroorzaakt door het reizen zonder kaartje. Het zou klantvriendelijk zijn om niet meer geld te rekenen voor een kaartje aan het loket. Het zou ook klantvriendelijk zijn om de conducteur regelmatig te zien in de trein. De kans om een conducteur te treffen is echter maar 50% en een kaartje kost aan het loket 50 eurocent extra. Dat zijn grote ergernissen voor de treinreiziger.

De NS kondigde opvallend snel maatregelen aan. Beter laat dan nooit. Waarom moeten wij enkele maanden wachten op de invoering van deze plannen? Als de NS gaan controleren, is er dan voldoende steun van de politie? Kan de minister garanderen dat de conducteur ruggensteun heeft bij de aanpak van zwartrijders? De reiziger heeft 50% kans dat hij gecontroleerd wordt. Dat

is niet ambitieus. Gaat de minister deze kans verhogen? Welk percentage wordt vastgelegd in de afspraken met de NS?

Ik stel aan de minister van Justitie de vraag of het klopt dat pas na vijf niet-betaalde boetes actie wordt ondernomen. Dat begrijp ik echt niet. Mag ik de verzekering dat justitie prioriteit gaat geven aan het binnenhalen van de boetes en daarmee aan het verbeteren van de veiligheid in de trein?

Minister **Peijs**: Voorzitter. Over het belangrijke onderwerp zwartrijden hebben wij bij de behandeling van de begroting van Verkeer en Waterstaat uitgebreid gesproken naar aanleiding van een motie van de fracties van het CDA en de PvdA. Ik ben dus enigszins verbaasd dat deze vraag vandaag wordt gesteld aan mij. Wij hebben tijdens het begrotingsdebat al met elkaar afgesproken hoe het precies gaat gebeuren. Er is al gezegd dat de NS maatregelen gaan nemen op dit terrein. Er staat vandaag in de krant dat de NS de maatregelen die voortvloeiden uit het begrotingsdebat al in de steigers hebben staan en dat zij die ook kunnen beschrijven.

De maatregelen kunnen niet van de ene op de andere dag worden ingevoerd. Dat komt doordat de NS de conducteurs, waar mevrouw Gerkens zich altijd zo over ontfermt, willen beschermen in de trein. Heel veel van de agressie in de trein wordt immers opgeroepen bij het controleren van de plaatskaarten. Het personeel moet worden voorbereid op het strenger optreden tegen zwartrijders. Dit vereist immers enige sociale vaardigheden. Ik denk dat wij druk bezig zijn met de verbeteringen waar mevrouw Gerkens om vroeg.

Minister **Donner**: Voorzitter. Over het onderwerp waar de vraag over ging, heb ik in oktober nog vragen van de Kamer beantwoord. Uit die antwoorden blijkt dat er wordt vervolgd. In 2003 volgde er in 4803 van de zaken strafoplegging bij de vervolging. Daarvan betreft ongeveer 85% een onvoorwaardelijke geldboete. Sinds 1997 zijn er afspraken tussen de NS en het openbaar ministerie, juist vanuit een oogpunt van prioriteiten.